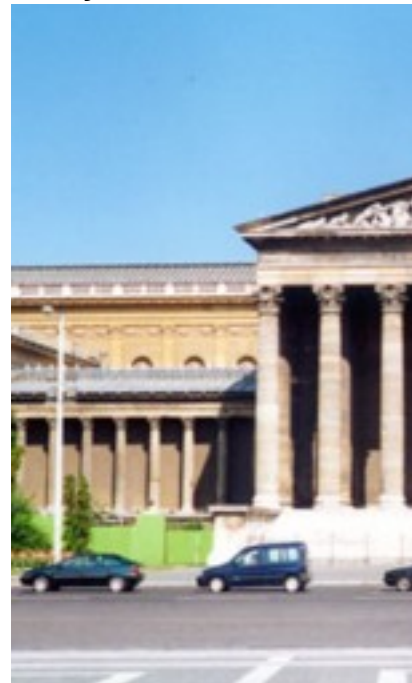

Spanyol festők a Szépművészeti Múzeumban – már kétszázezren látták

A május 14-ig látható spanyol kiállítás máris beváltotta a szervezők reményeit – a szakmai sikeren túl igazi közönségcsalogató szenzációnak bizonyult.

Spanyol festők a Szépművészeti Múzeumban – már kétszázezren látták

A május 14-ig látható spanyol kiállítás máris beváltotta a szervezők reményeit – a szakmai sikeren túl igazi közönségcsalogató szenzációnak bizonyult. A kiállított festmények közül több mint száz alkotás németországi, bécsi és madridi múzeumokból érkezett Magyarországra, de a tárlat alapjául a világ egyik legjelentősebb spanyol gyűjteménye szolgált, ez pedig az Esterházyaknak köszönhetően a Szépművészeti Múzeumban található.

Az előrelátó Esterházyak

A művészetpártoló főúri család tagjai már akkor vásárolták a hispániai festők képeit, amikor a legtöbb műgyűjtő még úgy vélekedett, hogy az ilyen lehangoló képek csak templomokba és kolostorokba valók. Esterházy Pál főherceg a XIX. század elején megvásárolta Edmund Bourke dán diplomata spanyol gyűjteményét, és a képeket a bécsi Kaunitz palotába költöztetett Esterházy Képtárban állította ki. A családi képtárat a spanyol kollekcióval együtt 1870-ben adta el Miklós herceg a Magyar Államnak, és a gyűjtemény a későbbiekben leginkább Nemes Marcell adományainak köszönhetően gyarapodott. Nemes Marcell évekig Németországban élt, ez a tény adta az ötletet a drezdai és a hamburgi múzeum kurátorainak, hogy a Szépművészeti Múzeumtól kérjenek kölcsön spanyol műveket. Budapesten pedig éltek a kínálkozó alkalommal.

„Viszonzásul azt kértük, hogy kölcsönözzék az egész kiállítást – tudtuk meg a spanyol tárlat kurátorától, Nyerges Évától. – A németországi kiállítás kétharmadát elhozhattuk Budapestre, de a saját tárlatunkat még gazdagabbá, átfogóbbá akartuk tenni, ezért felvettük a kapcsolatot a madridi Pradóval és a bécsi Kunhistorisches Museummal. A tizenkét külföldi gyűjteményből hozzánk érkezett alkotások jelentőségét mutatja, hogy biztosítási értékük csaknem 50 milliárd forint, a legjelentősebb festményt 7,5 milliárd forintba biztosítottuk. Olyan kiemelkedő, külföldi tulajdonban lévő képeket is be tudunk mutatni, mint Velázquez Margarita Teresa infánsnőről festett portréja, El Greco Pümkösd oltárképe, Ribera Bűnbánó Magdolnája, Murillo Kis gyümölcsáruslánya és Zurbarántól Szent Bonaventura imája.”

Az 1400-as évektől a XIX. század közepéig ívelő válogatás a gótikával, ismeretlen mesterek oltártábláival kezdődik, név szerint ismert korai alkotásokkal folytatódik, majd a XVI. századi legnevesebb mesterek, köztük Morales és El Greco képei láthatók. Ezután az „aranykor” neves festői, Velázquez, Zurbarán, Cano, Murillo, Ribera festményeivel folytatódik a tárlat, és a XVII századi csendéletek után Francisco de Goya alkotásai zárják a lenyűgöző sorozatot.

Égi és földi hatalom

A festmények komor hangulatát olykor csak az árnyak és fények játéka oldja, némelyek életszerűségükkel bűvölik el a szemlélődőt, másokat egész legendák öveznek. Az egyik képről, amelynek allegorikus témáját ma is többféleképpen magyarázzák, kiderül, hogy eredetileg egy hangszer fedele volt. El Greco oltárképéről maga a festő tekint ki az apostolok közül, és a vászon sarkai ma is őrzik a próbaként felvitt ecsetvonásokat. Velázquez kisnemesek étkezését ábrázoló csendéletét csodálva pedig megtudjuk, hogy a széleit levágták. Ribaránál meg ugyanaz a lány állt modellt a bűnösen szép Szent Magdolnához, mint a vallásáért börtönbe vetett Szent Ágneshez, de Zurbarán mártír szentjei már komoly, átszellemült arccal tekintenek az ég felé – itt nincs kikacsintás a külvilágra, csak áhítat, szenvedés, nem ritkán naturalisztikus ábrázolása annak, mi vár a mennyek országába vágyakozó bűnös földi halandóra.

A kiállítás legnyomasztóbb darabja egy ismeretlen sevillai festő képe, amelyen Szent Pál, Szent János és Szent Jakab levágott feje látható a terített asztalon egy tálra helyezve. De még mielőtt elborzadnánk, mennyire kilátástalannak látták a spanyolok az emberi létet, és milyen eszményi távolságba helyezték a követendő szenteket, vigasztalódhatunk Murillo bűbájos Madonnáinak látványával, és jókat mosolyoghatunk Goya portréin is. A képek, bár megrendelésre készültek, nincsenek híján az érzékletes, olykor szinte kíméletlen jellemábrázolásnak – látszik rajtuk, melyik lefestett személyt nyomasztotta a hatalom súlya, és ki élvezte gondtalanul az életet, kihez fűzte a festőt barátság, és kit nem tartott méltónak arra, hogy idealizált képet fessen róla. Utóbbira jó példa a Caballero márkit és feleségét ábrázoló két portré, amelyeket Budapesten láthat először egymás mellett a közönség. Goya egyáltalán nem törekedett arra, hogy a házaspárt előnyösen ábrázolja, és a korabeli források szerint erre nem is volt semmi oka – a márkit buta és felfuvalkodott alaknak tartották, feleségét pedig a legnagyobb jóakarattal sem lehetne szépnek nevezni. Lehet, hogy tulajdonságaikból adódóan ők ketten nem vették észre a festő finom iróniáját, de a kor festészetét egyébként nagyban befolyásolták a megrendelők – legyen szó akár mecénás főurakról, vagy a festményeknek az ellenreformációban betöltött szerepét felismerő egyházi méltóságokról.

Művészet megrendelésre

„Gyakran a képek témáját és mondanivalóját is a megrendelő határozta meg, El Grecónál például bizonyos oltárok bizonyos szerzetesrendhez köthetők – mondja Nyerges Éva. – Velázquez fiatal korában életképeket fest, de a királyi udvarnál portrékat kérnek tőle, és innen kezdve ez lesz számára a fő irány. A vallási tematikájú festészetben pedig a hittérítés, a jobbra való buzdítás szellemében ábrázolták a spanyol mesterek olyan élethűen a szenteket és apostolokat, mintha csak konkrét személyeket idéztek volna meg hitvalló tanúként.”

A kiállítás után átrendezik a Szépművészeti Múzeum képtárának spanyol gyűjteményét, és bizonyos festmények épp ennek a tárlatnak köszönhetően kerülnek más kontextusba. agy válik végül teljessé a kép: az évszázadokkal ezelőtt vászonra festett üzenet értelmezése nem csak a szemlélődőt gazdagítja, de gyakran a festmények utóéletét is befolyásolja. Nem biztos, hogy valaha sikerül megfejtenünk a hispániai mesterek sejtelmes, misztikus titkát, de ha a bűvkörükbe kerülünk, talán megérthetünk valamit abból, ami ég és föld között lebeg, mióta világ a világ.

Bûbâjos Madonnák, szenvedõ vértanúk

Írta: Új Szó

2006. május 04. csütörtök - Módosítás: 2006. május 04. csütörtök

VRABEC MÁRIA